Eduskunta hallintovaliokunta

Hallintovaliokunta UJ 7/2023 vp lausuntopyyntö

Asiantuntijalausunto valtioneuvoston kirjelmään eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi varojen takaisinhankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta, jatkokirjelmä

1 Lausuntopyyntö

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Poliisihallitukselta kirjallista asiantuntijalausuntoa Valtioneuvoston kirjelmään (U 73/2022 vp jatkokirjelmä UJ 7/2023 vp) eduskunnalle Euroopan komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi varojen takaisinhankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta.

2 Lausunto

Direktiiviehdotuksen yksityiskohdat eivät selviä kirjelmästä, joten siitä pystytään lausumaan vain yleisellä tasolla ja viittaamaan asiasta aiemmin lausuttuun (asiantuntijalausunto 10.10.2022 / POL-2022-125669). Keskusrikospoliisi lausuu ehdotuksesta ja kirjelmästä yksityiskohtaisemmin. Keskusrikospoliisilta on pyydetty asiantuntijalausuntoa ja osallistumista hallintovaliokunnan ja lakivaliokunnan asiantuntijakuulemiseen 16.5.2023.

Valtioneuvoston kirjelmässä esitettyjä rikoshyödyn ja varojen takaisinhankinnan ja menetetyksi tuomitsemisen tehostamiseksi tehtäviä toimenpiteitä pidetään kokonaisuutena kannatettavina. Valtioneuvoston näkemyksen mukaisesti direktiiviehdotuksessa on kuitenkin useita merkittäviä kohtia, joiden sisältöä on neuvotteluissa tarkemmin arvioitava ja selvitettävä ja pyrittävä siihen, että riittävä kansallinen liikkumavara säilytetään, jotta uudet velvoitteet ovat sovitettavissa yhteen kansallisen lainsäädännön peruslähtökohtien kanssa.

Direktiivillä korvattaisiin vuonna 2014 annettu ns. konfiskaatiodirektiivi (2014/42/EU) ja vuonna 2007 annettu ns. rikoshyötypäätös (2007/845/YOS). Ehdotuksen tavoitteena on tehostaa rikollisen omaisuuden takaisinhankintaa ja menetetyksi tuomitsemista säätämällä nykyistä kattavammin kaikista prosessin vaiheista.

POLIISIHALLITUS
Vuorimiehentie 3, PL 1000, 02151 ESPOO
kirjaamo.poliisihallitus@poliisi.fi
Puh. +358 295 480 181, Faksi +358 295 411 780

3 Oikeusperusta

Ehdotusta perustellaan erityisesti järjestäytyneen rikollisuuden torjunnalla. Järjestäytyneen rikollisuuden keskeisimpänä vaikuttimena on taloudellisen hyödyn saaminen, minkä vuoksi varojen takaisinhankinta on hyvin tehokas keino ehkäistä rikollista toimintaa.

Poliisi pitääkin tärkeänä, että direktiivillä ja kansallisella lainsäädännöllä pystytään tehokkaasti torjumaan erityisesti järjestäytynyttä rikollisuutta ja siihen olennaisesti kytköksissä olevaa rikollisuutta, mm. järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista ja rikollisryhmän toimintaa tukevaa toimintaa. Lisäksi on tärkeää, että poliisi ja muut esitutkintaviranomaiset pystyvät tehokkaasti käyttämään hallinnollisia torjuntakeinoja, joiden käyttö on varsinkin lainsäädännön puutteista johtuen (viranomaisten oma-aloitteinen tietojenvaihto ja tietojen luovutus) jäänyt vaikutukseltaan sekä määrältään vähäiseksi.

4 ARO toimistojen tehtävät

Jatkokirjelmästä ei yksityiskohtaisesti selviä, minkälaisia muutoksia ARO-toimistojen tehtäviin on ehdotettu. Aiemmin on lausuttu seuraavasti.

Nykyisin Suomessa on yksi Keskusrikospoliisiin sijoitettu rikoshyödyn jäljittämiseen keskittyvä ARO-toimisto. Suomessa rikoshyödyn jäljitystoimenpiteistä vastaa esitutkintavaiheessa rikoslajineutraalisti esitutkintaa suorittava taho (esitutkintalaki 1:2). ARO-toimisto on erikoistunut palvelemaan kansallisia yksiköitä konsultoimalla, kääntämällä sekä välittämällä kansainvälisiä rikoshyödyn jäljityspyyntöjä. Jäsenmaista saapuvissa tiedusteluissa ARO-toimisto suorittaa rikoshyödyn jäljitystoimenpiteitä Suomessa. Tämän mukaisesti ARO-toimistoilla on edellä kuvatun mukaisesti merkittävä rooli saapuvissa ja lähtevissä EU-rikoshyödyn jäljitystehtävissä. U-kirjelmässä (s. 12) ARO:n roolista on todettu toisin, tosin tarkoituksena on todennäköisesti ollut tuoda esiin se, kenellä on vastuu saapuvien ja lähtevien rikoshyödyn jäljitysasioiden hoitamisesta.

Direktiiviehdotus asettaisi toiminnalle useita vaatimuksia: miten eri viranomaisten toiminta järjestettäisiin, montako ARO-toimistoa tulisi olla ottaen huomioon, että poliisi suorittaa rikoshyödyn jäljittämistä, lainvoimaisen tuomion jälkeiset toimenpiteet kuuluvat Oikeusministeriölle, syyttäjät vastaavat EU-alueella omaisuuden jäädytyksistä, pakoteasiat kuuluvat Ulkoministeriölle ja niiden täytäntöönpano Ulosottolaitokselle. Lisäksi myös Tulli tutkii pakotteiden rikkomisia säännöstelyrikoksina. Jos tähän vielä yhdistettäisiin vaatimus omaisuuden hallinnointiin keskittyvän ARO-toimiston perustamisesta, kuinka eri omaisuuserien hallinnoinnit toteutettaisiin tosiasiallisesti ARO-rakenteessa? Direktiiviluonnoksen sisältämät suunnitelmat omaisuuden jäljittämisestä ARO-toimisto(i)ssa ja omaisuuden hallinnoinnista ARO-toimisto(i)ssa vaatisivat Suomessa huomattavan määrän lainsäädäntötoimia eri lakeihin.

5 Poliisiyhteistyö

Poliisin näkemyksen mukaan rikostorjuntaviranomaisten välinen kansallinen ja kansainvälinen yhteistyö ja tietojenvaihto ovat ratkaisevassa roolissa tehokkaassa rikostorjunnassa ja rikoshyödyn jäljittämisessä ja omaisuuden takaisinsaamisessa. Tiedonvaihdon tulee luonnollisesti tapahtua tietoturvallisesti ja erityisesti henkilötietojen käsittelyn tietosuojavaatimukset huomioiden.

Tiedonvaihtokanavien ja järjestelmien tulee olla toimivia. Poliisi pitää hyvänä, että kansainvälisessä yhteistyössä käytetään Siena -järjestelmää, jonka käyttö poliisissa on vakiintunutta. On perusteltua, että tarvittaessa voidaan käyttää muitakin tietoturvallisia tiedonvaihto- ja tiedonhallinta-alustoja ja -järjestelmiä.

Ehdotuksen mukaan tietojen toimittamisen määräaikaa pidennettäisiin muiden kuin kiireellisten tietojen osalta seitsemästä kalenteripäivästä 14 kalenteripäivään. Kiireellisten pyyntöjen osalta määräaika olisi edelleen kahdeksan tuntia, mutta tämä on rajoitettu koskemaan sellaisia 6 artiklassa tarkoitettuihin tietokantoihin ja rekistereihin tallennettuja tietoja, joihin ARO-toimistoilla on suora pääsy. Tällaisiin pyyntöihin vastaaminen voitaisiin antaa muidenkin viranomaisten kuin ARO-toimistojen tehtäväksi. Muiden kiireellisten tietojen osalta määräaika olisi kolme päivää.

Poliisi pitää hyvänä, että määräaikaa pidennetään em. mukaisesti, koska aiemmin lausutun mukaisesti asetetut aikarajat tulisivat usein johtamaan osavastauksien lähettämiseen ennen lopullista vastausta, sillä poliisin käytössä olevien rekisteritietojen lisäksi tietoja joudutaan usein pyytämään myös muilta viranomaisilta ja toimijoilta.

6 Jäädyttäminen ja menetetyksi tuomitseminen

Jäädyttämisestä, menetetyksi tuomitsemisesta ja hallinnoinnista on lausuttu aiemmin (asiantuntijalausunto 10.10.2022 / POL-2022-125669). Poliisin näkemyksen mukaan lähtökohtana tulee olla, että omaisuus turvataan mahdollisimman tehokkaasti ja ottaen huomioon tarve turvata epäillyn / kohdehenkilön oikeussuojakeinot.

Rikoshyödyn poisottamista tehostaisi se, että viranomaisten velvollisuutena ei ole osoittaa mistä tietystä rikoksesta selittämätön omaisuus on peräisin. Esimerkiksi jo nykyisin Suomen rikoslaissa laajennetun hyödyn menettämisessä on voimassa ns. käännetty todistustaakka omaisuuden alkuperän suhteen.

Tärkeänä pidetään sitä, että jäädytystoimissa on riittävät määräajat kansainvälisen yhteistyön vaatimukset huomioiden ja että hallinnoinnissa ja täytäntöönpanossa on kansallisesti riittävästi liikkumavaraa.

7 Lopuksi

Poliisihallitus yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, komission tavoite saattaa ajan tasalle ja modernisoida lainvalvonta- ja oikeusviranomaisten rajat ylittävää yhteistyötä ja tiedonvaihtoa koskevaa EU-tason sääntelyä voidaan pitää kannatettavana.

Kuitenkin varallisuuden takaisinhankinnasta vastaaville toimistoille ehdotetut uudet tehtävät unionin rajoittaviin toimenpiteisiin ja kohdennettuihin talouspakotteisiin liittyvien rikosten osalta ovat varsinkin esitutkintaa edeltävän vaiheen osalta epäselviä ja herättävät muun muassa tarkoituksenmukaisuutta koskevia kysymyksiä, joita on neuvotteluissa tarkemmin arvioitava. Poliisihallitus korostaa lisäksi EU-lainsäädännön sekä kysymyksessä olevien sääntöjen oikeasuhtaisuuden ja välttämättömyyden tarvetta, jotta kansallisten lainsoveltajien toimintaedellytykset voidaan turvata sekä selkeyttää.

Poliisitarkastaja Kari Siivo

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 15.05.2023 klo 11:38. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.